

Att skriva för barn om kriser

– ett skrivstöd från Lilla Krisinfo

Innehåll

Vad är Lilla Krisinfo?	3
MSB:s arbete med Barnkonventionen	3
Hur skriver man för barn?	4
Hur skriver man INTE för barn?	4
Att skriva för barn – nästan som lättläst	5
Likheter och skillnader med lättläst text	5
Skriv begripligt i största allmänhet	6
Försök att vara tydlig	6
Lämna så lite utrymme som möjligt för egna tolkningar och missförstånd	6
Du vet vad du syftar på – men andra kanske inte gör det	7
Skapa gärna bilder	7
Pang på rödbetan – skriv rakt och direkt	7
Undvik allt för mycket textmassa	7
Skriv inte på byråkratiska	8
Byt ut svåra ord mot lättbegripliga	8
Kort och krångligt	8
Alla ska fatta	8
Använd ordlistor	8
Stava av – välj läsbarhet före skrivregler	8
Pronomen – små, men viktiga!	9
Förkortningar – skriv ut, skriv ut!	9
Skriv vem som gör vad	10
Till exempel!	10
Hur berör det här mig?	10
Skriv begripliga länkar	11

Inled alla länktexter med nyckelord – skriv aldrig bara "Läs mer"	11
Länktexten ska vara begriplig utan sin kontext	12
Öppna externa länkar i ny flik – och skriv det i länktexten.....	12
Lägg hellre länken på egen rad än i själva brödtexten	12
Att skriva om svåra saker.....	13
Var lagom lugnande.....	13
Förklara varför	13
Visa hopp och möjlighet till förändring.....	14
Erbjud stöd och resurser	14
Storytelling och beskrivande exempel	14
Ge utrymme för reflektion och diskussion.....	14
Källor och fördjupning	15

Vad är Lilla Krisinfo?

Lilla Krisinfo är den del av Krisinformation.se som vänder sig till barn och unga. Vår målgrupp är dels barn som kan läsa själva som vill ta del av krisinformation, dels barn som vill att någon vuxen ska läsa för dem om krisinformation. Det skulle kunna vara barn mellan 8 och 15 år, men vi välkomnar givetvis även både yngre och äldre besökare.

Svensk lag – särskilt i Barnkonventionen – är tydlig med att även barn ska få information om sådant som rör dem, och att barn ska vara delaktiga i samhället. Att vi vänder oss till just barn är därmed en förutsättning för att vår myndighet, alltså Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), ska följa svensk lag.

MSB:s arbete med Barnkonventionen

Barnkonventionen, som varit bindande för svenska myndigheter sedan 1990, blev lag i Sverige 2020. Av barnkonventionens artikel 17 framgår att barn ska ha tillgång till information, men barns rätt till information är också tätt knuten till artikel 12 i konventionen om barns rätt till delaktighet.

FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) har uttalat bland annat att barn behöver tillgång till information om alla frågor som rör dem, utformad så att den passar deras ålder och förmågor och att bland annat information om medborgarfrågor är något som samhället bör se till finns tillgänglig för barn.

MSB fick i ett uppdrag från regeringen att utveckla sitt barnrättsarbete genom att ingå i satsningen Barnrätt i praktiken (BIP) – även kallat ”Kunskapslyftet för barnets rättigheter”. MSB ingick under åren 2020–2022 i regeringens BIP-satsning och hade under dom åren uppdrag i regleringsbrev. Det barnrättsarbete som även efter regeringsuppdraget pågår på myndigheten består av tre delar:

1. Risk- och kriskommunikation för barn.
2. Hur påverkas och skyddas barn, och hur kan barn vara delaktiga?
3. Kunskapshöjande insatser kring barns rättigheter.

Hur skriver man för barn?

Vi vet att många myndigheter tvekar inför att skriva för barn. Ett vanligt argument är att det är svårt att veta **hur**. Om någon frågar oss "Hur skriver man för barn?" brukar vi kort och koncist svara: "Som för vuxna – fast bättre!"

I en kris behöver alla människor största möjliga tydlighet – oavsett om man är barn eller vuxen. Så länge vi är tydliga och enkla behöver vi inte vara oroliga att gå fel.

Fundera på hur du själv ville bli tilltalad när du var barn – skriv så!

Om du känner barn och unga; fundera på hur du pratar när du förklarar för dem. Du försöker förmodligen vara tydlig, konkret – och samtidigt respektfull. Du försöker kanske ge bra exempel, och gärna berätta hur barnet själv påverkas av det ("What's in it for you?", som man brukar säga).

Ett konkret exempel:

- Skriv inte så här: "Vid en översvämning måste huset eventuellt evakueras."
- Skriv hellre så här: "Om det finns risk för en översvämning där du bor, kanske du och din familj måste flytta hemifrån tills faran är över".

Hur skriver man INTE för barn?

Skriv inte på bebisspråk. Målgruppen är i huvudsak barn som kan läsa själva, så antagligen är dom minst sju år. Dom förstår vanlig, tydlig svenska. Det dom saknar är erfarenhet av samhället, utvecklad förståelse för konsekvenser, och kunskap om svåra ord.

Självklart kommer vissa ämnen som vi skriver om att intressera eller angå barn i olika åldrar – mer eller mindre. Till exempel har ju tioåringar olika förutsättningar, eftersom det finns stora skillnader vad gäller både erfarenheter, kunskaper och intressen hos barn i alla åldrar. Därför ska vi försöka skriva så att både en läskunnig, intresserad sjuåring och en helt vanlig 15-åring både **förstår** och **vill veta mer!**

Att skriva för barn – nästan som lättläst

Att skriva för barn är inte samma sak som att skriva på lättläst svenska. Däremot är målet snarlikt: att skriva text på svenska som är lätt att både läsa och förstå.

Likheter och skillnader med lättläst text

I den här listan visar vi på några likheter och skillnader mellan att skriva texter på lättläst och texter för barn. Det är tydligt att den största skillnaden är frasanpassat radfall – det vill säga att radlängden i lättläst är ännu kortare än i texter som är skrivna för barn.

Stilgrepp	Lättläst text	Text för barn
Väljer vanliga ord före ovanliga	Ja	Ja
Förklarar ord som inte är helt självklara	Ja	Ja
Undviker automatisk avstavning	Ja	Ja
Skriver ut förkortningar	Ja	Ja
Frasanpassat radfall	Ja	Nej

Skriv begripligt i största allmänhet

Följande råd kring att skriva begripligt gäller **både** när du skriver för barn och för vuxna, i enlighet med §11 i språklagen – den så kallade klarspråksparagrafen.

Försök att vara tydlig

Att vara tydlig är lättare sagt än gjort! Här listar vi några saker som kan vara bra att tänka på.

Lämna så lite utrymme som möjligt för egna tolkningar och missförstånd

Exempel från en text vi fick av en myndighet, om kriget i Ukraina:

”Det är lite oroligt i Europa just nu och vuxna kallar det ’skärpt säkerhetsläge’. Landet Ryssland har samlat många soldater vid gränsen till ett annat land som heter Ukraina. Ryssland har också krävt flera saker av organisationen Nato.”

Hur då “lite oroligt i Europa”? Varför har Ryssland samlat soldater vid gränsen till Ukraina, vad gör de där? Vad är det för “saker” som Ryssland har krävt? Så här skrev vi istället:

”Länderna Ryssland och Ukraina är grannar och har länge haft konflikter. Dels om ett område som heter Krim, som togs över av Ryssland 2014 mot Ukrainas vilja. Dels för att Ukraina vill gå med i NATO. NATO är ett förbund av flera länder som har lovat att försvara varandra om det blir krig. Ryssland är inte med i NATO, och dom vill inte att Ukraina ska gå med heller. I februari 2022 anföll Ryssland Ukraina med bombflygplan och skjutvapen och sedan dess har det varit krig mellan länderna.”

Du vet vad du syftar på – men andra kanske inte gör det

Det är lätt gjort att syfta bakåt i en text som man skrivit, som i den här meningen:

”För att klara detta har länderna lovat att (...)”.

Skriv istället vad **detta** syftar på”:

”För att klara 1,5-gradersmålet har alla länderna på mötet lovat att (...)”.

Skapa gärna bilder

Det kan se ut att vara liten skillnad mellan dessa konstruktioner:

- A. ”militärer och militärfordon”
- B. ”militären med sina soldater och olika fordon”

Av dessa två alternativ skapar alternativ B tydligare bilder i läsarens hjärna.

Pang på rödbetan – skriv rakt och direkt

Var direkt. I första utkastet skrev vi så här, med verkan före orsak:

- ”Men forskare och experter är överens om att dom snabba klimatförändringar som vi ser nu har orsakats av oss människor.”

Sätt hellre **orsak** före verkan:

- ”Men det är vi människor som har orsakat dom snabba klimatförändringar som vi ser nu, enligt forskare och experter”.

Undvik allt för mycket textmassa

Barn har vanligtvis mycket kortare koncentrationsförmåga och uppmärksamhetsspänning (läs: sämre tålamod) än vuxna.

Barn kan därför snabbt bli uttråkade av för mycket text – trots att ämnet är intressant!

Försök att använda visuella element och interaktiva delar för att bryta upp texten och göra den mer lättillgänglig.

Viktigt! Förmågan att vara **kort** samtidigt som **intressant** och **tydlig** är avundsvärd. Men kom ihåg att av dom tre är kort det minst viktiga! Ibland är det nödvändigt att skriva lite längre, för att göra texten lättare att förstå.

Skriv inte på byråkratiska

Tänk på vad du själv behöver i en kris, när det brinner i knutarna. Du vill kunna fatta med en gång! Inte undra en sekund! Skriv så :)

Byt ut svåra ord mot lättbegripliga

Vad är svåra ord? Alla som man måste tänka en extra mikrosekund på! Här är några exempel:

Kort och krångligt

Svåra ord behöver inte vara långa eller ovanliga, många av dom skriver vi av bara farten.

Då är ett sådant ord, som i “**då** något allvarligt händer”
– skriv därför **när** istället!

Om du känner att du är på väg att skriva **emedan**
– hejda dig genast och skriv **eftersom** istället.

Alla ska fatta

Det blir lätt fackspråk, håll ett öga på det. Det kan vara självklart för oss att dom i växeln på 112 kallas **larmoperatörer** eller bara **operatörer**. Men för många är det helt okänt, så vi skriver så enkelt som möjligt: **den som svarar på 112**.

Använd ordlistor

Om ett ord är svårbegripligt, och dessutom för omständligt att förklara i löpande text, länka det till en ordlista under texten.

Stava av – välj läsbarhet före skrivregler

Tänk på att vissa ovanliga, sammansatta ord kan läsas ihop av en oerfaren person, med förvånande resultat. I dessa och liknande fall gör vi orden extra tydliga med ett extra bindestreck, även om man inte skriver så i texter för vuxna.

Några exempel:

- Hjärt-lungräddning riskerar att läsas som hjärt-lun-gräddning så vi skriver hjärt-lung-räddning.
- Räddningsshake riskerar att läsas som räddning-shake så vi skriver räddnings-hake.

Pronomen – små, men viktiga!

- Vi skriver **dom** i stället för **de** och **dem**.
- Det är okej att skriva **man** ibland, men försök (helst!) att byta ut "man" mot **du**, **vi**, **människor**, **folk** eller liknande.
- **Använd däremot aldrig EN som generiskt pronomen**, för det riskerar att bli ett stoppord för barnen och krångla till läsningen ännu mer.
- När vi skriver om **en ospecifik person** (det vill säga alltid, utom när det handlar om någon som vi vet identifierar sig som en hon eller en han) skriver vi **hen**, **hens**.
- Använd hellre **den** eller **dom** – eller **den här** och **dom här** – istället för **denna** eller **dessa**. Byt till exempel ut
 - **dessa jordbävningar** mot **dom jordbävningarna**
 - **detta larm** mot **det här larmet**
 - **denna situation** mot **den här situationen**.

Förkortningar – skriv ut, skriv ut!

- **Skriv ut alla dom vanliga förkortningarna** såsom o.s.v., m.m., t.ex., d.v.s.
- **Skriv även ut namn** och lägg till förkortningen i slutet av meningen i en parentes. Till exempel så här:
 - **"Värnplikten börjar med att man blir kallad till att göra en grundutbildning med värnplikt (den grundutbildningen förkortas GU)."**

Eller tvärtom om det funkar bättre, till exempel så här:

- **”MSB (myndigheten för samhällsskydd och beredskap) har en sida med tips om hur du kan hjälpa Sverige om du är under 18 år.”**
- **Enda undantaget: Om ett namn upprepas flera gånger i en text är det okej att bara skriva förkortningen, om den gjorts tydlig i början av texten.**

Skriv vem som gör vad

Gör alltid tydligt vem som gör vad. Undvik dels passiv form – alltså alla verb som slutar på -s (till exempel bestäms), dels substantiveringar där verb förvandlats till substantiv (till exempel ”bedömning” istället för ”bedöma”).

Vi ändrade

- ”Vad görs för att hindra klimatförändringarna?” till ”Vad gör vuxna för att hindra klimatförändringarna?”
- ”Det blev bestämt att” till ”Dom ländernas regeringar bestämde att”.

Till exempel!

Konkretisera! Förklara med exempel som barn kan ta till sig. Här några såna:

- måste du se till att någon annan tar hand om ditt husdjur, till exempel (...)
- packa ner sånt du kan behöva, till exempel (...)
- du kan hjälpa till, till exempel genom att (...).

Ja du fattar. Lämna inte läsaren i sticket. Ge exempel.

Hur berör det här mig?

Engagera läsaren genom att dra in hen i texten. Hur påverkar det vi skriver om hens liv?

Ibland räcker det att skriva **du**, som vi gjorde i det här stycket – men i första utkastet skrev vi **dom som gör lumpen**:

När du gör lumpen lär du dig att bli soldat. Då får du till exempel lära dig att använda vapen, hur du tar hand om människor som skadat sig och andra saker om Sveriges militär och försvar. Under utbildningen övar du på krig. Det gör du för att veta hur du kan hjälpa till att skydda Sverige och alla som bor här om det blir krig på riktigt.

Skriv begripliga länkar

Det finns många sätt att skriva länkar på, och tyvärr är det mest råd eller rekommendationer snarare än ett konkret regelverk. Följande råd handlar mer om vad som är ”bättre och sämre” snarare än vad som är ”rätt eller fel”.

Inled alla länktexter med nyckelord – skriv aldrig bara ”Läs mer”

Vad händer när man klickar på länken? Skriv det i själva länken! Inled alla länktexter med nyckelord som förklarar vad som händer när man klickar på länken. ”Anmäl dig till lägret på den här sidan” är mycket bättre som länktext än ”Klicka här för att anmäla dig till lägret” – särskilt eftersom det inte räcker med att klicka på länken för att anmäla sig!

Undvik därmed alltid onödiga ord i länktexter, till exempel ”Klicka här” eller ”Läs mer”. Att länken går att klicka på och att den leder till mer information om något är vedertaget. Dessutom väljer många användare att få alla länkar upplästa i bokstavsordning och då blir det opraktiskt att alla länktexter börjar på L eller K!

Dom som använder skärmläsare kan välja att få alla länktexter på en sida upplästa efter varandra. Då säger ”Läs här” och ”Klicka här” ingenting om var man hamnar. Finns det flera ”Läs mer” och ”Klicka här” har man ingen aning om vilken man ska välja för att komma till informationen som man är intresserad av.

Dessutom är ”klicka här” exkluderande för dom som använder hjälpmedel för att navigera. Vissa använder till exempel röst- eller ögonstyrning.

Länktexten ska vara begriplig utan sin kontext

En bra länktext går att förstå utan sin kontext – alltså även om den lyfts ur sitt sammanhang. Tänk därför bort all information som finns runt länken och se om det framgår vad innehållet handlar om.

Det är viktigt att användarna förstår vad som händer om man klickar på en länk, men eftersom det är okej att länktexter är långa så får all information som är nödvändig plats. Länktexten består ju ofta av flera ord – ibland en hel mening.

Öppna externa länkar i ny flik – och skriv det i länktexten

Det är användarna som bestämmer om dom klickar på en länk eller inte – men i praktiken innebär det alltid en risk att ni "tappar" användarna. Därför är det viktigt att säkerställa att alla länkar som leder till en extern webbplats öppnas i en ny flik, så att användaren har möjlighet att välja att fortsätta att läsa på den sidan man är på.

Var därför tydlig med att en viss länk leder till en annan webbplats. Skriv även att den webbsidan öppnas i ny flik i själva länktexten, helst i slutet inom parentes:

[Appen "Brandrisk ute" \(MSB:s webbplats, öppnas i ny flik\)](#)

Lägg hellre länken på egen rad än i själva brödtexten

Man får lägga länkar i brödtext, men det är inte alltid bäst för användaren. Här är två exempel:

1. Med hjälp av [appen "Brandrisk ute"](#) kan du få bättre koll på läget!
2. Med hjälp av appen "Brandrisk ute" kan du få bättre koll på läget!

Om du vill läsa mer om appen kan du klicka på den här länken:

[Appen "Brandrisk ute" \(MSB:s webbplats, öppnas i ny flik\)](#)

Ibland kan det vara brist på utrymme som avgör vad man väljer, men det bästa är att göra ett A/B-test – eller fråga målgruppen vad dom föredrar!

Att skriva om svåra saker

Det är inte lätt att skriva om svåra saker, varken för barn eller för vuxna egentligen, men det är absolut inte omöjligt. Tänk på att det är bättre om barn får läsa sakliga och begripliga förklaringar hos en trygg källa, än osannolika och skrämmande förklaringar från oseriösa källor.¹

Var lagom lugnande

Viktiga råd till oss från BRIS:

“Vitsen med information till barn är att trygga, ge känsla av sammanhang och kontroll. Undvik att skrämma utan att för den saken ljuga eller förmildra, avstå från detaljer som ökar barnets oro och rädsla. Undvik att skriva något om att behöva oro sig/inte behöva oro sig, håll er till fakta.”

Till exempel ändrade vi värdeordet **rädd** till det mindre laddade ordet **problem**: ”Varför är vi rädda för klimatförändringarna?” blev istället ”Vad är problemet med klimatförändringarna?”

Undvik allt för detaljerade och skrämmande beskrivningar av våld eller traumatiska händelser. Fokusera istället på kontentan i det som hänt – och på att förklara grundläggande begrepp och konsekvenser av krig och annat våld på ett sätt som är lätt att förstå.

Förklara varför

Barn undrar varför saker händer, eller är som dom är. Ibland för att dom är nyfikna, ibland för att dom är oroliga och behöver få mer sammanhang. Så vi behöver förklara det, så gott vi kan.

Läs igenom din text och kolla om den har svarat på frågan **Varför?**

¹ Barn och unga använder i hög grad sociala medier för att få information. I Internetstiftelsens rapport ”Svenskarna och internet” från 2023 framgår att 31 procent av barn mellan 8 och 19 får sina nyheter på TikTok. I rapporten framgår även att TikTok är den sociala plattformen som vuxit mest under 2023 jämfört med 2022. Tillväxten sker framför allt bland personer födda på 1990 eller 2000-talet, med undantag för Roblox som ökar mest bland unga födda på 2010-talet.

Visa hopp och möjlighet till förändring

Trots att ämnet kan vara svårt är det viktigt att ge barnen hopp och möjligheter till förändring.

Berätta om positiva exempel, till exempel fredliga lösningar och hjälporganisationer som arbetar för att hjälpa människor i krigsdrabbade områden.

Erbjud stöd och resurser

Om du behandlar känsliga ämnen som krig är det viktigt att erbjuda stöd och resurser för barnen.

Skriv vart dom kan vända sig om de känner sig oroad eller om dom behöver prata med någon.

Du kan inkludera kontaktinformation till stödlinjer, organisationer eller myndigheter som kan hjälpa till.

Storytelling och beskrivande exempel

Berättelser kan vara ett effektivt sätt att förmedla svåra ämnen på ett mer empatiskt och engagerande sätt.

Använd berättelser, antingen verkliga eller fiktiva, för att hjälpa barnen att relatera till och förstå krigets konsekvenser och hur det påverkar människor

Ge utrymme för reflektion och diskussion

Uppmuntra barnen att reflektera över ämnet och ställa frågor. Skapa en trygg och öppen miljö där dom kan diskutera sina känslor och tankar. Det kan vara värdefullt att inkludera diskussionsfrågor eller uppgifter som främjar reflektion och samtal.

Viktigt är också att föräldrar och vårdnadshavare är medvetna om ämnet du skriver om och att dom kan ge stöd och förklaringar om barnen har ytterligare frågor eller behöver prata om det dom har läst.

Källor och fördjupning

- **TT-språket** är alltid bra att lita sig mot, framför allt dessa sidor:
 1. **Allmänna skrivregler** – korta tips kring att skriva artiklar.
[Allmänna skrivregler | TT-språket](#)
 2. **Välj rätt ord** – Så skriver TT Nyhetsbyrån. Ett urval av ord och begrepp – med undantag för TT:s regel gällande orden ”avliva”, ”omkomma” och ”dö” – i dessa fall skriver vi enbart ”dö”.
[Välj rätt ord | TT-språket](#)
 3. **Ordformer** – Blandade skrivregler för olika ordformer, bland annat verb, substantiv och pronomen. Våra undantag från dessa regler gäller dels ”sade” – vi skriver enbart ”sa”, dels regeln om ”de” och ”dem” – vi skriver enbart ”dom”.
[Ordformer | TT-språket](#)
- Vi rekommenderar varmt sajten **19 råd för att skriva begripligt** som är framtaget i projektet Begriplig text.
[19 råd för att skriva begripligt | Begriplig text](#)
- Här berättar samma projekt, Begriplig text, om vad själva tanken med lättläst är och kommer med olika resonemang som kan vara användbara även när man skriver för barn.
[Lättläst och begripligt – för vem? | Begriplig text](#)

Författare: Anna Toss och Shilan Sharif, Lilla Krisinfo, och Lena Ogland, Expertinfo